

'Als je inspraak hebt in de organisatie van je werk, beslissingen mee kan beïnvloeden en actief betrokken wordt, zal je vaker democratische waarden ondersteunen.'

Stan De Spiegelaere, gastprofessor aan de UGent en directeur beleid en onderzoek aan UNI Europa:

TEKST
Caroline Vanpoucke

FOTO'S
James Arthur

Stan De Spiegelaere

'Mensen in beweging brengen en samen oplossingen zoeken, is de kern van sterk vakbondswerk'

"Ik durf opkomen voor mezelf en voor anderen. Ik leer ook zelf veel bij," zegt Marjolein (Basis-2). Katrien (Basis-4) vult aan: "Ik ben vakbondsafgevaardigde (VA) omdat ik slecht tegen onrecht kan en het personeel wil verdedigen. Mijn directeur noemt mij zijn 'kritische vriend'. Mooi toch!" "Mijn papa was VA en hij zei altijd: een vakbond is maar zo sterk als zijn leden. Dat geloof ik!", zegt Merel (Basis-8). Onze VA's, ze mogen er zijn! "Syndicaal engagement maakt mensen nog actiever, bewuster en democratischer dan ze al waren," stelt Stan De Spiegelaere, auteur van "Mondige burger, stille werker?".

Voor het interview bezorg ik Stan – toch wel een beetje fier – een pak quotes van VA's, vooral van de achterflap van Basis. VA's beschrijven daar hun rol als: collega's vertegenwoordigen en verdedigen, luisteren naar bezorgdheden, informatie en advies geven, constructief overleggen met de werkgever. Ze doen dit vanuit een sterk gevoel voor rechtvaardigheid. Ze geloven in de kracht van collectieve actie.

Hoe komen de getuigenissen binnen, Stan?

Heel interessant om te lezen! Wat mij opviel, is dat veel mensen syndicaal engagement ervaren als een echte leerschool, iets wat hen als persoon sterk maakt. Dat sluit aan bij wat ik een 'school voor de democratie' noem. Ook de uitspraak 'de vakbond is maar zo sterk als zijn leden' komt duidelijk terug.

Iedereen beseft het belang van het collectief. Het is belangrijk om dat ook te laten zien aan je collega's. Solidariteit leer je aan door ervaringen en samen actie voeren. Kleine collectieve overwinningen zijn daarbij cruciaal, omdat ze tonen dat samenwerken resultaat oplevert.

In de getuigenissen lees ik ook hoe essentieel luisteren is en tonen dat je betrokken bent. In mijn eerste onderzoek over militantisme zeiden veel mensen: we zijn eigenlijk bijna sociaal assistenten, maar we zijn hier niet voor opgeleid. Je hebt als militant inderdaad sterke sociale basiscompetenties nodig: luisteren, mensen samenbrengen, vergaderingen organiseren en engagement creëren. Dat is niet eenvoudig en wordt vaak onvoldoende aangeleerd. Daar is nog veel ruimte voor vorming.

>>

'Te vaak lossen we problemen op voor mensen, terwijl we hen eigenlijk moeten betrekken bij het oplossen ervan.'

Stan De Spiegelaere

» Mensen in beweging brengen en samen oplossingen zoeken, blijft de kern van sterk vakbondswerk. Te vaak lossen we problemen op voor mensen, terwijl we hen moeten betrekken bij het oplossen ervan.

De syndicale verkiezingen komen er aan in februari-maart 2027. Heb jij een gouden raad voor elke kandidaat?

Als vakbond moet je beseffen dat je niet enkel bezig bent met je syndicaal werk, maar dat je ook een school voor de democratie bent. Dat betekent dat je niet onderhandelt vóór mensen, maar mét mensen. Een mandaat opnemen is niet: "Jullie hebben mij verkozen, nu beslis ik." Wel: "Jullie hebben mij verkozen als vertegenwoordiger. Jullie input blijft nodig om samen vooruit te gaan." Als we syndicaal werk zo aanpakken, krijg je een sterkere vakbond. Want een vakbond is maar zo sterk als haar leden. Daarom moet je als vakbondsafgevaardigde mensen meenemen in een verhaal. Je hebt natuurlijk sterke militanten nodig, maar zelfs de meest capabele militant staat zwakker dan iemand met minder technische kennis die zijn leden wél achter zich heeft. Mijn boodschap is dus: betrek je leden, bouw een band op en denk goed na over hoe je mensen organiseert. In een vorming hoorde ik ooit: "Als je moet kiezen tussen contact met

de achterban en een vergadering voorbereiden, kies dan altijd voor het contact." Dat is een belangrijke les voor beginnende militanten. Je echte sterkte als vakbondsafgevaardigde zit in je relatie met collega's en leden. En ook dit: Bij elk individueel probleem moet je je eerst afvragen: is dit geen probleem van meerdere collega's? Misschien kan je vijf gelijkaardige mistoestanden in één keer collectief oplossen. Dan ben je mensen echt aan het organiseren.

De centrale stelling in je boek is dat als je op je werk democratie ervaart, je ook buiten het werk meer betrokken en democratischer bent. Hoe sterk speelt dat?

Onderzoek toont vrij overtuigend aan dat democratie op de werkvloer een positieve invloed heeft op democratisch denken buiten het werk. Als je inspraak hebt in de organisatie van je werk, beslissingen mee kan beïnvloeden en actief betrokken wordt bij je team, zal je vaker dan anderen democratische waarden ondersteunen en maatschappelijk geëngageerd zijn. Ook over de rol van vakbonden en ondernemingsraden bestaat onderzoek. Duitse studies wijzen erop dat werknemers die lid worden van een vakbond, of in een bedrijf werken waar een ondernemingsraad wordt opgericht, nadien meer vertrouwen krijgen in democratie en meer belang hechten aan democratische besluitvorming. Daarbij zijn de concrete werking en cultuur van groot belang. Een vakbond die zich beperkt tot overleg op hoog niveau, af en toe een nieuwsbrief verstuurt en om de vier jaar verkiezingen organiseert, zal minder democratisch effect hebben. Een vakbond die veel communiceert, mensen actief betreft, luistert en inspraak organiseert, creëert een veel sterkere democratische ervaring. Naast onderzoek zijn er ook de vele persoonlijke verhalen. Mensen vertellen vaak dat hun syndicaal engagement hen heeft veranderd. Ze leren spreken, argumenteren, luisteren, organiseren, verantwoordelijkheid opnemen en voor hun mening uitkomen. Vaak worden ze zich tijdens dat proces ook sterker bewust van maatschappelijke en politieke vraagstukken. Zo vertelde een militante dat ze zonder haar syndicaal engagement nooit de stap had gezet naar lokaal politiek engagement.

Het is natuurlijk niet altijd rozengeur en maneschijn. Af en toe botsen tegengestelde standpunten ...

Zeker. Een belangrijke les die vakbondswerk aanreikt, is dat conflict niet noodzakelijk negatief is. Democratie gaat niet alleen over consensus en harmonie, maar ook over het professioneel omgaan met verschillende belangen. Wie in een vakbondsafvaardiging leert onderhandelen, kritische vragen stellen en soms tegenwind bieden, leert dat meningsverschillen deel uitmaken van een gezond democratisch proces. Daardoor kijken mensen vaak ook positiever naar politieke discussies en maatschappelijke spanningen. Een vakbond versterkt bovendien de kwaliteit van besluitvorming. Zoals een leidinggevende ooit opmerkte: "De vakbond zorgt ervoor dat ik mijn werk beter doe. Ik weet dat jullie lastige vragen zullen stellen." Net die kritische blik dwingt organisaties om beter na te denken, beslissingen sterker te onderbouwen en zorgvuldiger te handelen. Dat is uiteindelijk de kern van democratie: betrokkenheid, inspraak, kritisch denken en gezamenlijke verantwoordelijkheid.

Via een recente ACV-ledenbevraging geeft twee derde aan dat ze het gevoel hebben dat er op het werk niet naar hen geluisterd wordt, dat ze geen inspraak hebben. Dat zit niet goed!

Als we België vergelijken met andere landen, doen we het niet zo slecht. Het vakbonds-lidmaatschap is redelijk hoog, net als de syndicale vertegenwoordiging. We moeten geen dramatisch beeld schetsen. Maar vakbondslidmaatschap alleen is niet voldoende. Je hebt ook een vakbond nodig die mensen mobiliseert en engageert. In België zijn veel mensen lid voor de dienstverlening, als een soort juridische verzekering of omdat ze ooit werkloos zijn geweest. Dat lidmaatschap is goed, maar het is maar het begin. Inspraak en betrokkenheid zijn minstens even belangrijk. Uit recente gegevens blijkt dat ongeveer 40% van de werknemers zegt dat zij op het werk niet vrijuit kunnen spreken over de vakbond, sociaal overleg of inspraak. Daar ligt dus een belangrijke agenda, niet alleen voor vakbonden, maar ook voor werkgevers en

HR-managers. Met mijn boek steek ik daarom ook een hand uit naar hen. Als je van onze democratie houdt, moet je ook democratie op het werk aanvaarden en eraan deelnemen. Daarin hebben HR, werkgevers en directeurs een sleutelrol: niet enkel tolereren, maar ook omarmen.

We maken een waaier aan crisissen door: klimaatverandering en klimaatonrecht, genocide, oorlogen, stijgende levensduurte die mensen (nog verder) in de armoede duwt, ... Vakbondswerk en democratie staan onder druk.

Mag ik het omkeren? We denken vaak dat alles zich boven ons hoofd afspeelt en dat we weinig invloed hebben. Het is gemakkelijk om te klagen over problemen waar je geen impact op hebt. Maar op de versterking en verdediging van de democratie heb je wel degelijk invloed. Dat begint niet alleen op het grote politieke niveau, maar ook veel dichterbij huis. Je kan zelf een verschil maken door ervoor te zorgen dat mensen rondom ons blijven geloven in democratie, zich gehoord voelen en verantwoordelijkheid willen opnemen. De werkvloer is zo'n plek waar dat kan. Door na te denken over inspraak, overleg en betrokkenheid op het werk, oefen je democratie in de praktijk. We vinden het vanzelfsprekend dat we buiten ons werk kritische burgers zijn, maar binnen ons werk in een hiërarchische omgeving functioneren, waar dingen beslist worden zonder dat we daar enige zeg op hebben. Dat gebrek aan democratie op het werk wordt vaak als normaal beschouwd. We moeten die vanzelfsprekendheid doorbreken. Wanneer je baas bepaalt wat je op sociale media mag zetten, of wanneer beslissingen worden genomen zonder jouw inspraak, moet je durven zeggen: dat klopt niet. Zo creëren we bewustwording en verandering in het denken. Dat is een taak voor ons allemaal.

"Mondige burger, stille werker? Waarom de redding van de democratie begint op het werk", Stan De Spiegelaere, Uitgeverij Epo, 2025.

WIN EEN BOEK!

Dankzij Uitgeverij Epo mogen we drie exemplaren weggeven! Stuur een e-mail met je adresgegevens naar cov.basis@acv-csc.be.

Een nieuwe lichting vakbondsafgevaardigden komt eraan!

Vier jaar geleden gingen heel wat geëngageerde leden in op onze warme oproep om het in hun school op te nemen voor hun collega's.

Op 1 september 2023 ging een kersverse lichting van 1386 enthousiaste COV-vakbondsafgevaardigden aan de slag in 1000 basisscholen. Goed gevormd en met een rugzak vol ideeën hebben zij vier jaar bruggen gebouwd en kwamen ze op voor de belangen van hun collega's.

Nu kijken we vooruit naar de volgende syndicale verkiezingen in februari-maart 2027. Ook jij krijgt kans om de inspraak op jouw school mee vorm te geven. Als gedreven COV-kandidaat of als personeelslid met een positieve stem voor één van je geëngageerde collega's. Op naar een COV-vertegenwoordiging in alle Vlaamse gesubsidieerde basisscholen!

Binnenkort meer info op www.cov.be